

RAPPORT 2 1997

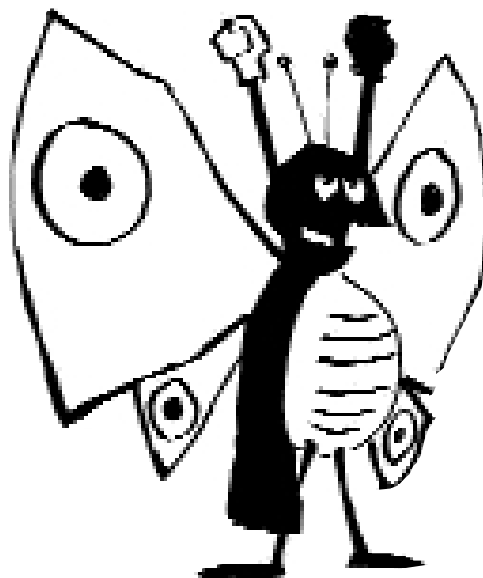

NATURVÅRDSUTBILDNING (20 poäng)

HUR GICK DET?

Rapport
från en
utvärdering 1996 av
åtta 20-poängs
högskolekurser i
Naturvård för
skogsvårdsorganisationens
medarbetare.

© Skogsstyrelsen I 97

Författare

*Britta Andersson
Bertil Danielsson*

Omslagsbild

Stefan Lehtilä

Papper

Wifsta Office Classic 304 016

Tryck

SJV, Jönköping

Upplaga

575 ex

ISSN 1100-0295

BEST NR 1662

Skogsstyrelsens förlag
551 83 Jönköping

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD *sid 2*

BAKGRUND *sid 3*

Varför naturvårdsutbildning?

VAD ÄR UTVÄRDERING? *sid 3*

Kirkpatrick's fyrstegsmodell

UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE *sid 5*

Totalundersökning genom enkät

RESULTAT *sid 5*

Vilka deltog?

Deltagarnas bakgrund

Deltagarnas ordinarie stationering

Grad av naturvårdsarbete i tjänsten

UNDER VILKA VILLKOR DELTOG MAN ? *sid 7*

Rekrytering till utbildningen

Studera på fritid eller i tjänsten?

Studietakt

Ekonomisk ersättning?

Störningar i det ordinarie arbetet?

Fullfölja eller hoppa av?

SYNPUNKTER PÅ KURSINNEHÅLL OCH KURSFORM *sid 8*

Kurslitteratur

Praktiska moment i utbildningen

Examinationsformer

Självstudier

Samläsning med deltagare utanför SVO

UTBYTE AV UTBILDNINGEN *sid 9*

Höjd kompetens?

Är 20-poängarna "specialister"?

På rätt plats i organisationen?

BÄST OCH SÄMST SAMT FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRING *sid 10*

Bäst

Sämst

Förslag till förändring

SLUTOMDÖME AV UTBILDNINGEN *sid 12*

Är kunskaperna tillräckliga nu?

Är man beredd att utbilda sig ytterligare?

SAMMANFATTNING *sid 14*

LITTERATURFÖRTECKNING *sid 16*

BILAGEFÖRTECKNING *sid 16*

FÖRORD

Behov av en markant kompetenshöjning inom natur- och miljövårdsområdet blev tidigt uppmärksammat av SVO. Efter en "pilotkurs" genomförd i Kopparbergs län i början av 90-talet följde ett antal regionalt anpassade 20-poängskurs i Naturvård runt om i landet. Sammanlagt tio kurser. Denna utvärdering omfattar åtta av kurserna. Det blev tidigt uppenbart att denna massiva, nya typ av satsning på kompetenshöjning borde utvärderas.

Utvärderingen har förtjänstfullt genomförts av Britta Andersson inom ramen för en delkurs i kursen Pedagogik (40-60 poäng) vid Högskola i Jönköping. Undertecknad har varit handledare. Britta har tagit sig igenom alla faser i en utvärdering på ett mycket energiskt och målinriktat sätt. Hon står för huvuddelen av rapporten. Sammanfattningen har skrivits av undertecknad.

Bertil Danielsson
Utbildningsansvarig

BAKGRUND

VARFÖR NATURVÅRDSUTBILDNING?

För att möta de krav och behov som kommit fram inom naturvårdsområdet, valde SVO i början av 1990-talet att vidareutbilda en stor del av personalen. Naturligtvis fanns också i åtanke att höja personalens kompetens inom naturvårdsområdet för att SVO skulle kunna ligga i frontlinjen när väl lagändringar trädde i kraft. Uppdrag gavs åt SLU och några andra högskoleinstitutioner att skraddarsy en 20-poängsutbildning. Målet med denna utbildning var att ge såväl teoretiska kunskaper som färdigheter för praktisk tillämpning inom naturvårdsområdet. För att möta olika behov och krav i landets regioner gavs respektive institution viss frihet beträffande kursinnehåll och upplägg. (se bilaga för beskrivning av de regionala kurserna)

Åtta kurser har sedan september 1991 genomförts runt om i Sverige. Totalt har 216 personer genomgått kurserna. Av dessa rekryterade 175 från SVO. 157 av dessa är fortfarande kvar i organisationen och det är dem denna utvärdering har riktats till. Av de 157 deltagarna har 152 valt att besvara utvärderingsenkäten. Av de 152 personer som deltagit i undersökningen är tio (6,5%) kvinnor. Ytterligare två kurser pågår, P och BD län, med sammanlagt 21 deltagare från SVO. Dessa kurser är ännu inte avslutade och är därför inte med i undersökningen.

Efter avslutade kurser har vi nu utvärderat utbildningsinsatsen. Utvärderingens syfte har varit att:

utvärdera den naturvårdsutbildning på 20 p som Sveriges Lantbruksuniversitet och andra högskoleinstitutioner genomfört, där deltagare från SVO deltagit. Här ingår kartläggning av deltagarnas erfarenheter och uppfattningar om utbildningen för att se om den upplevs ha varit till nytta i deras arbete med naturvård. Deras uppfattning av utbildningen bör man ha som ett viktigt underlag för beslut om denna nya kursform är lämplig även i framtiden för vidare utbildning av SVO:s personal.

VAD ÄR UTVÄRDERING?

Det finns mycket litteratur skriven inom ramen för ämnet utvärdering. Mycket av litteraturen har sitt upphov i USA där forskningen inom "evaluation", (utvärdering), har bedrivits under lång tid. I Sverige har man mest talat om utvärdering i skolsammanhang. Allt fler näringsgrenar i samhället har dock börjat förstå vikten av att utvärdera sin verksamhet och detta har lett till en ökad efterfrågan på kunskap inom området. Eftersom man strävar efter kvalitetsutveckling är det också naturligt att behovet av utvärdering ökar.

Ofta används ordet utvärdering synonymt med bedömning. Om detta är korrekt kan diskuteras. Vissa väljer att skilja på begreppen. De talar om bedömning när det handlar om att värdera individer och deras insatser. Termen utvärdering används när det handlar om värdering av verksamheter.

Franke-Wikberg/Lundgren beskriver begreppet utvärdering i sin bok, *Att värdera utbildning 1*. (1979). De poängterar att utvärdering lika mycket är en social som en teknisk aktivitet och att man måste utgå från fyra grundläggande frågor för att få de svar man söker i sin utvärdering. Dessa svar måste sedan tolkas i sitt rätta sociala sammanhang så att de får en mening. De frågor man bör utgå ifrån enligt Franke-Wikberg/Lundgren är:

- Vad skall utvärderas?**
- För vilket syfte och för vem sker utvärderingen?**
- Hur skall utvärderingen ske?**
- Vem utför utvärderingen?**

En fråga som saknas och som borde vara lika övergripande som de ovanstående fyra, är:

När skall utvärdering ske?

Det förefaller vid en snabb reflektion över begreppet utvärdering som om detta är något man alltid gör när man avslutat en utbildning eller ett program. Men det är naturligtvis som Alexandersson/Krokmark skriver i sin bok, *Utvärdering och skolutveckling*. (1984) s.21:

”Man kan också se utvärderingen som ett sätt att påverka och förändra ett förlopp. Utvärderingens framgång eller misslyckande måste betraktas som dess förmåga att just påverka ett visst skede eller en viss verksamhet.” Det är alltså inte självklart att utvärdering bara skall ske när en utbildning är avslutad. Den kan lika gärna ske under tiden den pågår just för att man skall kunna påverka den pågående verksamheten.

De båda begreppen, *formativ*- och *summativ* utvärdering är numera allmänt vedertagna i utvärderingssammanhang. Med formativ utvärdering menas en utvärdering som pågår under en utbildningsprocess och är korrektiv för processens fortsatta genomförande. Med summativ utvärdering menas en utvärdering av resultatet av en kurs. Den bästa informationen kring hur en utbildningsinsats fungerat nås naturligtvis genom att man genomför utvärdering såväl under som efter avslutad kurs. Den utvärdering vi utfört är summativ.

KIRKPATRICKS FYRSTEGSMODELL

Donald Kirkpatrick utarbetade en evalueringsmodell redan 1959 i USA. I sin bok, *Evaluation Training Programs (1994)*, beskriver han modellen som bygger på att man ser utvärdering i fyra steg. Kirkpatrick menar, att man kan likna utvärderingen vid en stige där man klättrar nerifrån och uppåt.

Nivå4: Resultat

Nivå3: Beteende

Nivå2: Inläring

Nivå1: Reaktion

Figur 1 Schematisk skiss över Kirkpatrick's 4-stegsmodell
(Kirkpatrick, 1994, Evaluation Training Programs)

Nivå 1 Reaktion

Mätningar på denna nivå sker när utbildningen avslutats. Tanken är, att man skall kunna fånga deltagarnas känslomässiga reaktioner. Resultatet blir konkreta och praktiska råd kring den utbildning som genomförts. Det är viktigt att komma ihåg att detta är en *här och nu* - upplevelse ifrån deltagarnas sida. Det gäller att vara försiktig med att fatta beslut som baseras på utvärdering på denna nivå. Varför är det ändå så att utvärdering sker på denna nivå? Jo, främst därför att det är viktigt att deltagarna får komma till tals. Om utbildningen framställs som en negativ upplevelse minskar sannolikt möjligheten att kursen får avsedd effekt längre fram.

Nivå 2 Inläring

Vid slutet av en utbildning gör man ofta en annan mätning med avseende på kursdeltagarna. Här försöker man ta reda på vilka kunskaper, färdigheter och attityder de tillägnat sig.

Nivå 3 Beteende

På den här nivån försöker man mäta om det skett någon förändring i beteendet som resultat av genomgången utbildning. Eventuellt kan man jämföra resultatet med en förmätning eller med en kontrollgrupp som inte genomgått utbildningen.

Nivå 4 Resultat

Denna nivå i Kirkpatrick's modell fungerar bäst, enligt honom själv, om den förknippas med ekonomiska enheter. Han definierar resultat i det här sammanhanget som prestationer mätt med kvantitativa mått. Han anser, att den här nivån är viktig för att man skall få ekonomisk förståelse för utbildning. Det kan t.ex. vara att beräkna produktionskostnader, kundbortfall eller frånvaro.

Vid utvärderingen av naturvårdsutbildningen har vi valt att analysera svaren på Kirkpatrick's 1:a nivå dvs vi har valt att söka information kring deltagarnas reaktioner.

UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE

TOTALUNDERSÖKNING GENOM ENKÄT

Eftersom det aktuella antalet deltagare var 157, - ett hanterbart antal, bestämde vi oss för att genomföra en utvärdering genom enkät till samtliga interna, kvarvarande deltagare, dvs en totalundersökning. Den övergripande frågan vi valt att ställa oss är:

Hur har deltagarna från SVO uppfattat naturvårdsutbildningen som genomförts i SLU:s och andra högskolors regi?

Enkäten utformades i sju avsnitt med beteckning **A-G**:

A. Bakgrund

den bakgrund deltagarna har t ex ålder, kön

B. Villkor för deltagarna

under vilka premisser deltagarna deltagit i kursen

C. Kursinnehåll

uppfattning om de delmoment som ingått i utbildningen

D. Kursform

uppfattning om hur kursens uppläggning varit

E. Tentamensformer

uppfattning om de tentamensformer som förekommit

F. Utbyte av kursen

uppfattning om utbildningens vikt och värde

G. Slutomdöme

övergripande omdöme om utbildningen

Enkäter skickades till samtliga 157 deltagare i naturvårdsutbildningen. Totalt besvarades 152 enkäter efter en påminnelse. Svarefrekvensen måste betraktas som mycket hög: 96,8%.

RESULTAT

VILKA DELTOG?

Av de 152 deltagarna som besvarat enkäten är tio kvinnor. Könsfördelningen i SVO är skev, på grund av att yrken som här är representerade av tradition är att betrakta som manliga. Inom den "gröna" delen av SVO finns 3 % kvinnor och bland dessa är medelåldern 37 år. "Gröna kvinnor" är i detta perspektiv väl representerade eftersom de utgör drygt 6 % av deltagarna.

Av de medarbetare som är registrerade nyckelbiotopsinventerare (NBI) och/eller sumpskogsinventerare har drygt 70% deltagit i kurserna, (här ingår inte SVS-BD där kurs pågår).

DELTAGARNAS BAKGRUND

Beträffande deltagarnas ålder är det intressant att iaktta att 15% är över 50 år. Det förefaller alltså som om man inom SVO anser det viktigt att vidareutbilda även äldre personal. I dessa tider talas det ofta om att äldre personer känner sig åsidosatta och förbrukade inom många sektorer, så förefaller det inte vara inom naturvårdsområdet. Sämre ligger det till med kursdeltagare under 30 år, endast 2,5%. Medelåldern inom SVO är hög, ca 47 år, och det har kanske inte funnits fler deltagare att rekrytera ur de lägre åldersgrupperna.

En annan aspekt vad det gäller deltagarna är vilken utbildningsbakgrund de har. Hälften av dem har skogsteknikerbakgrund medan knappt 20% är jägmästare. Ämnesområdet är "nytt" och oavsett tidigare skoglig grundutbildning fanns ett stort behov av utbildning p.g.a. de arbetsuppgifter som ålagts SVO. De som har inventering som huvuduppgift i sina ordinarie tjänster har ansetts få särskilt stor nytta av naturvårdsutbildningen. Deltagarnas utbildningsbakgrund och ålder framgår av tabellen.

Figur 2. Deltagarnas utbildningsbakgrund och ålder

DELTAGARNAS ORDINARIE STATIONERING

Deltagarna i de genomförda kurserna är rekryterade från alla skikt i organisationen. Merparten, 75%, kommer från distrikten. Från SVS:s länskansliet kommer 20%. Resterande arbetar på SKS eller innehar någon form av blandtjänster i organisationen. Från vilka SVS deltagarna är rekryterade finns åskådliggjort i tabellen nedan.

Figur 3. Deltagarnas SVS-tillhörighet i ordinarie tjänst

GRAD AV NATURVÅRDSARBETE I TJÄNSTEN

Alla deltagare uppgav att de hade miljö- och naturvårdsarbete i sina tjänster innan de började kursen. Omfattningen varierande mellan 5-100%. Efter genomgången kurs angav så gott som alla att de fått ökad grad av miljö- och naturvård i sina tjänster. Det är endast ett fåtal personer (5 st) som uppger att de fått minskad del naturvårdsarbete i sina tjänster och detta torde kunna förklaras p.g.a. de omorganisationer som skett inom SVO. 31 personer uppger att de på heltid arbetar med miljö- och naturvårdsarbete.

UNDER VILKA VILLKOR DELTOG MAN ?

REKRYTERING TILL UTBILDNINGEN

Deltagarna vid denna utbildning har rekryterats på olika sätt, men det förefaller som om det vanligaste sättet var att de *erbjödts* att söka kursen. De flesta anger att de erbjudits en utbildningsplats efter att de lämnat in en intresseanmälan. Endast tre personer anger att de blivit *beordrade* att genomföra utbildningen. Av dessa har två skogsteknikerutbildning i botten. Man kan bara spekulera i varför man ansåg att det var viktigt att vidareutbilda sig. Kanske fanns det just en efterfrågan av ökad kunskap i naturvårdsfrågor? Vilken betydelse hade den stora omorganisation som genomförts inom SVO? Intresset för kursen har säkert ökat genom insikten att kompetensutveckling blir allt viktigare i framtiden. Bidragande till det stora intresset var troligen också att kursen gav "formella" meriter i ett angeläget ämne.

En deltagare säger - "*Eftersom jag är rädd att inte hänga med är jag rädd att avstå från utbildning*"

STUDERA PÅ FRITID ELLER I TJÄNSTEN?

Deltagarna från de olika länen och vid de olika utbildningsorterna har genomfört kursen under olika betingelser. Detta var en källa till irritation redan under den tid då utbildningen genomfördes. En deltagare säger - "*Olikheter mellan länen medför orättvisa möjligheter till bra studieresultat*". 85% av kursdeltagarna har fått gå de schemalagda delarna av kursen i tjänsten, dvs under arbetstid. De övriga har fått delta i dessa utbildningsmoment på sin fritid.

Dessutom har det krävts tid för litteraturstudier, instudering och genomförande av hemuppgifter mm. Av denna icke schemalagda tid anger endast två personer (1,3%) att de fick utträta detta på tjänstetid. 36 personer (24%) säger att de fått genomföra denna del av utbildningen helt och hållet på sin fritid. 16% säger att de fått använda hälften eller mer av sin tjänstetid för att läsa in material eller genomföra hemuppgifter. Resten av deltagarna har i varierande grad studerat på sin fritid och i tjänsten. En variant som flera säger sig ha haft är en "ledig dag" före examinationsdagen. Men flera av deltagarna påpekar att det varit en tuff tid och att man fått satsa en hel del av sin fritid för att klara kursen. En deltagare sammanfattar sin studietid - "*100 % på fritiden - Fy fan*". Detta vittnar om hur arbetsamt det kan vara att kombinera studier och heltidsarbete.

STUDIETAKT

Studietakten har varierat mellan de olika regionala kurserna. Två kurser har gått på "halvfart" (10p/termin) och sex kurser har gått på "kvartsfart" (5p/termin). På frågan om vilken studietakt deltagarna skulle välja om de själva fick bestämma, svarade 13 personer att de skulle vilja läsa på heltid. Drygt hälften av de studerande tyckte att "kvartsfart" var att föredra, medan de övriga tyckte att "halvfart" var en rimlig studietakt. En av deltagarna påpekar - "*Skönt att det inte bara var en tvådagars kurs utan ett rejält kunskapslyft*".

EKONOMISK ERSÄTTNING?

Att delta i en utbildning av det här slaget kan vara mycket kostsamt. Förutom kurslitteratur och studiematerial, har utbildningsmoment genomförts i internatform. Reskostnader och kostnader för kost och logi har krävts för utbildningen. Vi frågade kursdeltagarna om de fått ersättning för dessa kostnader från arbetsgivaren. 94% sade att de fått ersättningar som helt och hållet täckt de utgifter de haft. Resterande deltagare svarade att de delvis fått ersättning. Ingen har svarat att de inte fått någon ersättning alls.

STÖRNINGAR I DET ORDINARIE ARBETET?

Den utbildning som genomförts har löpt under lång tid för en del under loppet av två år. I vilken grad man haft möjlighet att genomföra utbildningen i tjänsten eller på sin fritid har naturligtvis betydelse för hur man uppfattat sin studietid. Vi frågade deltagarna om utbildningen medfört några besvärande störningar för deras ordinarie arbete. 17% av deltagarna ansåg att det förekommit besvärande störningar av något slag under deras utbildningstid. 13% av deltagarna ansåg att det ordinarie arbetet fortlöpt vid sidan av studierna utan några som helst störningar. 70% sade att utbildningen i stort sett inte inverkat på deras ordinarie arbete.

Flera deltagare påpekar hur viktigt det är att någon är beredd att avlasta dem i deras ordinarie arbete under den tid utbildningen pågår. Deras enkätsvar vittnar om hur splittrade de känt sig och att viktigt arbete blivit liggande "på hög" och bidragit till en stressig tillvaro.

FULLFÖLJA ELLER HOPPA AV?

Trots att utbildningsvillkoren varierat kraftigt kan man säga att det är mycket stor andel av deltagarna som fullföljt kursen, (95%). De som inte gjort det svarar att de har redovisningar av projektarbeten eller någon enstaka omtentamen kvar att utföra. Några avhopp ifrån kurserna har, bland de svarande, såvitt vi kan se inte inträffat. Kursdeltagarna har efter avslutad utbildning kunnat tillgodoräkna sig ett betyg/intyg innehållande 20 akademiska poäng. Tyvärr har inte alla dessa fått något betyg/intyg ännu trots att det var ganska länge sedan som en del av de regionala kurserna avslutades.

SYNPUNKTER PÅ KURSINNEHÅLL OCH KURSFORM

KURSLITTERATUR

I utbildningen har en hel del kurslitteratur ingått. På frågan om deltagarna ansåg att kurslitteraturen var väl anpassad till kursinnehållet svarade 27% att den helt klart var det medan 7% ansåg att kurslitteraturen var illa vald. Deltagarna har också givits möjlighet att reflektera över kurslitteraturens svårighetsgrad. Här fördelade sig deltagarna i två, nästan lika stora, grupper. Hälften ansåg att svårighetsgraden var ganska svår. Någon enstaka tyckte att den var mycket svår. Den andra hälften tyckte att litteraturen var ganska lätt och några få tyckte att den var mycket lätt. När man jämför hur man uppfattat kurslitteraturens svårighetsgrad i jämförelse med vilken utbildningsbakgrund man har, kan man konstatera, att de som ansåg att litteraturen var mycket lätt hade jägmästarutbildning i botten dvs den högsta utbildningsnivån bland kursdeltagarna. En deltagare säger - *"Eftersom jag läst naturresurskursen på "skogis" hade jag mycket gratis"*. Någon deltagare tycker, att det är synd att man begränsat kurslitteraturen till enbart svenska eftersom mer utförliga böcker finns på andra språk, samt att man borde haft en mer global inriktning på naturvårdsfrågorna överhuvudtaget.

PRAKTISKA MOMENT I UTBILDNINGEN

Den schemalagda utbildningen har varierat beroende på vilken regional kurs individerna deltagit i. I en naturvårdsutbildning ingår praktiska moment, fältövningar, exkursioner o.dyl. Vi frågade om kursdeltagarna överlag ansåg att dessa praktiska moment var tillräckliga i förhållande till de teoretiska studierna? 20% ansåg att dessa praktiska moment inte varit tillräckliga, medan resterande helt klart eller i stort sett var nöjda med fördelningen. De olika kurserna skulle vara regionalt anpassade för att överensstämma så bra som möjligt med deltagarnas hemmiljö. Trots detta visar deltagarnas svar att det inte varit helt tillfredsställande med val av exkursionsmiljöer. Två kommentarer vi fått vittnar om detta:
- *"De flesta exkursionerna förlades till eklandskap, något som inte finns hemma"*.
- *"Flera exkursioner var för lövskogsinriktade för oss som inte har något ädlare än asp i vårt distrikt"*.

Tittar man lite närmare på hur dessa exkursioner genomförts så finns en hel del kritik ifrån deltagarnas sida. Flera påpekar att fältövningarna fungerat dåligt rent organisatoriskt
- *"Arter var så små att de inte syntes i lupp ens"*.
- *"Det hade varit bättre med mer välplanerade övningar, inte bara "passiva" skogspromenader"*.

EXAMINATIONSFORMER

I de flesta former av utbildning förekommer någon form av examination, så även i denna. 93% anger att det förekommit någon skriftlig tentamen under deras utbildningstid. De övriga är förmodligen enstaka deltagare som av någon anledning har fått tentera på annat sätt. 65% anger att de deltagit i någon form av praktisk tentamen i exkursionsform, dvs i fält. I övrigt innehöll examinationerna en blandning av skriftlig och muntlig redovisning såväl enskilt som i grupp. 96% ansåg att det helt klart eller i stort sett varit väl valda examinationsformer med tanke på utbildningsmomenten medan 4% ansåg att formerna för examination var illa valda.

I de flesta kurserna har det ingått någon form av projektarbete. Här har eleverna givits möjlighet att fördjupa sig i något område och prestera en rapport. Majoriteten anser att detta gått bra eller mycket bra medan 6% anser att detta moment gått ganska dåligt att genomföra. Flera deltagare säger att rapportskrivandet gav en rejäl fördjupning

Från flera kurser föreslår deltagare att den slutliga examinationen borde vara att inventera en större skogsfastighet och därvid tillämpa de kunskaper och färdigheter de skaffat sig. En sådan examinationsform har tydligen genomförts i en av delkurserna. Detta moment har så gott som från samtliga fått mycket bra kritik. En av deltagarna säger - *"Det bästa i utbildningen var genomgången av projektarbetena där vi reste runt och utvidgade vårt kontaktnät"*.

En annan deltagare föreslår att dessa projektarbeten börjar tidigt i utbildningen för att man som studerande skall kunna använda sommaruppehållet effektivt.

SJÄLVSTUDIER

Som redan nämnts har deltagarna fått genomföra studier utöver den schemalagda delen av utbildningen. Vi bad deltagarna att reflektera över i vilken grad de anser sig ha klarat dessa självstudier? 90% sade sig ha klarat detta ganska- eller mycket bra medan 6% hävdade att dessa självstudier fungerat ganska dåligt. På frågan om varför det eventuellt inte fungerat, uppger de flesta att det ordinarie arbetet inkräktat så att tillräcklig tid inte funnits. Ett fåtal säger att studieovana och dålig studieteknik varit anledning till att självstudierna inte fungerat tillfredsställande.

Mer än hälften av deltagarna tycker att de schemalagda momenten i utbildningen varit ett gott stöd i självstudierna. 60% svarade att möjligheterna att tillämpa sina kunskaper mellan de schemalagda tillfällena varit goda medan 20% svarade att de inte funnits särskilt stora möjligheter till detta.

Flera deltagare påpekar att institutionerna måste ge mer stöd i litteratursökning och rapportskrivande, eftersom detta är nytt för dem som inte studerat på länge.

Något annat som flera deltagare påpekar är att dessa självstudier i hög grad inverkat på deras privatliv - *"All fritid gick åt och familjen blev verkligt lidande periodvis"*. säger en av deltagarna

SAMLÄSNING MED DELTAGARE UTANFÖR SVO

En "aktör" som så gott som alla deltagare kommit i kontakt med är "de externa deltagarna" t.ex. personal från skogsbolag, länsstyrelser och andra företag och organisationer. Hur har deltagarna uppfattat att utbildningen inte enbart varit riktad till den egna organisationens personal? Vad har de ansett om denna samläsning? Hela 95% ansåg att detta var mycket bra medan 5% tyckte att det var ganska bra att det fanns externa deltagare med på kursen. Ingen valde de mer negativa svaren ganska eller mycket dåligt. Det förefaller alltså som om "externa" deltagare berikat den utbildning som genomförts. Man kan anta att det blivit ett spontant utbyte mellan kursdeltagarna eftersom eleverna på detta sätt representerar olika yrkeskategorier. De ser antagligen på miljö- och naturvårdsfrågor ur olika synvinklar. Kommentarer som varit typiska bland de svarande är:

- *"Blandningen har underlättat mina kommunikationer i arbetslivet, jag har knutit kontakter som jag har stor nytta av i mitt arbete"*.
- *"Denna samläsning med externa deltagare har medverkat till utspädning av det inskränkta SVS-tänkandet"*.

En annan "aktör" som inte direkt varit inblandad i den genomförda utbildningen men som indirekt påverkat såväl mål som utformning av kursen är skogsägarna. Många deltagare uppger att de fortfarande saknar konkreta tips och råd för hur man skall förhålla sig till dessa när naturvårdsfrågor kommer upp till diskussion.

UTBYTE AV UTBILDNINGEN

HÖJD KOMPETENS?

97% av deltagarna uppger att de helt klart eller i stort sett höjt sin kompetens inom naturvårdsområdet. Detta var det övergripande syftet med den genomförda utbildningen. Med tanke på denna positiva inställning måste man säga att målet, mätt på detta sätt, uppfyllts över förväntan. En deltagare säger - *"Det är få idag som slår oss 20-poängare på fingrarna"*.

Var det då rätt personer som rekryterades till utbildningen? Är det så att de personer som genomfört utbildningen också är de som har mest nytta av den med tanke på sina arbetsuppgifter? Vi frågade deltagarna om de ansåg att det var viktigt att gå kursen med tanke på sina arbetsuppgifter. 79% ansåg att det helt klart varit viktigt medan 18 % tyckte att det i stort sett varit viktigt. Endast två individer (1,3%) påstod att utbildningen inte varit särskild viktig med tanke på deras arbetsuppgifter. Uppfattningen om utbildningens värde verkar oberoende av var man är stationerad i organisationen (distrikt, länskansli eller SKS).

Vi frågade också om deltagarna uppfattade att de tillägnat sig klart nödvändiga kunskaper under utbildningen? 82% tyckte att kunskaperna varit klart nödvändiga, medan 10% ansåg att kunskaperna var delvis nödvändiga. Även här betraktade två individer den kunskap som inhämtats som onödig med tanke på ordinarie arbetsuppgifter. Inte heller här kan man se något samband mellan nödvändig kunskap och stationering.

En annan fråga som är intressant är frågan om deltagarna efter genomförd kurs utnyttjar tillägnade kunskaper och färdigheter i sina tjänster? Drygt hälften av deltagarna svarar att de gör det mycket stor omfattning. 40% anser att de i stor omfattning använder sig av de nya kunskaperna medan 8% svarar att de i liten omfattning eller inte alls nyttjar det de tillägnat sig. Om man betraktar dessa siffror i relation till var individerna är stationerade i sitt ordinarie arbete, finner man det är 16% av kanslipersonalen som anger att de inte utnyttjar sina förvärvade kunskaper i någon större utsträckning medan motsvarigheten bland de distriktanställda är ca 5%.

Problem har tydligen uppstått på orter där flera personer som är stationerade vid samma plats, gått utbildningen. En säger - *"Min chef deltog i samma kurs och lägger beslag på tillfällena att föra vidare det vi lärt oss"*. De som säger sig ha mest nytta av utbildningen är de som arbetar med NBI., men bland dessa finns också en oro som en deltagare beskriver - *"Vissa, (även chefer) har nog åsikten att när NBI-anslaget tar slut -97 får man återgå till 80-tals sysslor som t.ex. skogsbruksplaner"*.

ÄR 20-POÄNGARNA "SPECIALISTER"?

Betraktar kollegorna ute på de ordinarie arbetsplatser deltagarna som en resurs i naturvårdsfrågor samt i hur hög grad utnyttjas deras "specialistkunskaper"?

77% ansåg helt klart eller i stort sett att kollegorna betraktade dem som en resurs på arbetsplatsen. 4% tyckte att de endast delvis betraktades som en resurs av kollegorna medan resten av de tillfrågade inte ansåg sig kunna bedöma hur de uppfattades av sina kollegor. På frågan om deras specialistkunskaper togs tillvara svarade 81% att de helt klart eller i stort sett utnyttjades som specialister medan 14% tyckte att de endast delvis tillfrågades som specialister. Här svarade 5% att de överhuvudtaget inte användes som sakkunniga i miljö- och naturvårdsfrågor. Någon deltagare påpekar - *"Kanske tycker de att jag blivit för extrem i naturvårdsfrågor"*. En annan deltagare går lite längre i sin kritik kring organisationens varierande kompetens inom naturvårdsområdet - *"Gammalgubbarna stretar emot och vägrar ändra inriktning och ungtupporna tillägnat sig nya kunskaper och betraktas som lite extrema i kollegors och markägares ögon. Förhoppningsvis är detta ett övergående skede"*.

Flera kommentarer i enkäterna vittnar om att deras kunskaper används - *"Det kan väl du ta som gått kursen är det vanligt att kollegor säger"*.

- *"Vi 20-poängare behandlas med en stor portion respekt av arbetskamraterna"*. säger en annan.

PÅ RÄTT PLATS I ORGANISATIONEN?

Anser de utbildade att de har lämplig organisatorisk placering med tanke på den nya kompetens de tillägnat sig? 80% ansåg att de helt klart eller åtminstone i stort sett hade rätt placering i organisationen. 16% ansåg att de delvis var på rätt plats medan de övriga inte alls tyckte sig vara på rätt plats. Av de som bara delvis tyckte att de hade lämplig organisatorisk placering var hälften stationerade på länskansli och hälften på distrikt. De som ansåg sig vara felplacerade var alla anställda på distriktsnivå.

Varför anser sig då deltagarna vara felplacerade? Har det med den genomförda omorganisationen att göra? Är det så att deltagarna haft orimligt stor tilltro till att denna vidareutbildning automatiskt skulle leda till en annan form av tjänster? Förmodligen är det så att i en tid av omorganisation och turbulens är det svårt att maximalt utnyttja den kompetens som personalen besitter. Det är bara att konstatera att det är tråkigt att personer är stationerade på tjänster där de inte har möjlighet att nyttja sina nyförvärvade kunskaper som arbetsgivaren, om inte helt så åtminstone delvis bekostat.

BÄST OCH SÄMST SAMT FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRING

Vi valde att fråga deltagarna vad det ansåg var bäst samt sämst med den utbildning de genomgått. De fick också möjlighet att ge oss idéer kring vad som skulle kunna förändras. Under dessa rubriker kunde deltagarna skriva fritt och ge oss synpunkter på utbildningen som helhet. Denna möjlighet är det oerhört många av de svarande som utnyttjat.

BÄST

Flera påpekade att det bästa med utbildningen är att den tillfört dem personliga upplevelser. De menar att själva utbildningen i sig varit det bästa. Kommentarer nedan visar att man betraktar sin utbildningstid som viktig för sin egen skull. Upplevelsen av att ha studerat på universitet och få en formell kompetens har av många upplevts som mycket positiv.

- "Jag har framförallt upptäckt något som kommer att bli ett livslångt intresse - arter och biotoper"
- "Bäst var att få studera på ett riktigt universitet med välkända forskare som föreläsare"
- "Att få diskutera med lärare, forskare, och kollegor och därigenom förstärka de kunskaper som jag redan hade var det bästa med utbildningen"
- "Jag känner mig inte längre akterseglad när natursnacket går"
- "Jag har fått nya ögon när jag går i skogen, det ger mig vidare naturupplevelser"

Flera deltagare har också valt att kommentera den pedagogik som använts och det upplägg som utbildningen haft.

- "Linköpings utbildnings sätt genom problembaserad inläring har gjort att jag själv kan ta reda på nödvändig kunskap"
- "Hade jag träffat på den här inlärningsformen tidigare hade jag utan tvekan läst vidare direkt efter gymnasiet"
- "Den okonventionella samvaron mellan elever och lärare hade mycket att tillföra innehållet och kvaliteten i utbildningen"
- "Stort utrymme för diskussion stimulerande att träffa kollegor ifrån andra län var det bästa med utbildningen"
- "Det bästa var att få besöka så många platser som det är svårt att få komma till på egen hand"
- "Internatförläggningen gjorde att man även fick umgås på fritiden. Detta inspirerade till många berikande kvällsdiskussioner".

Andra deltagare har fört fram åsikter, inom ramen för det bästa i utbildningen, som mer direkt har med ordinarie arbete att göra.

- "Det bästa var att få klart för sig de komplicerade sambanden i naturen"
- "Jag har fått mycket större förståelse för att naturvård verkligen behövs. Hotlistor är för mig inte längre flumlistor"
- "Detta har gett mig en bra grund att stå på för att bättre kunna förstå såväl stor- som småskaliga skogsbruk"
- "Nu känner jag en större säkerhet vid diskussioner och vid rådgivning i mitt arbete med naturvård"
- "Det bästa var att få komma utanför ön och få se riktig skog"

SÄMST

Beträffande åsikter kring vad som var det sämsta med utbildningen kan man se att de flesta kritiserat är organisatoriska frågor. Irritationen har kretsat kring tider, lokaler och information. Det framstår mycket tydligt hur viktigt det är för en utbildning att detta fungerar. Deltagare måste ges en chans att planera sina studier. För att inläring skall ske på bästa sätt måste man se till att "yttre" störningar är minimala. Flera deltagare ursäktar de problem som uppstått genom att hänvisa till att utbildningsinsatsen är ny. Det är dock viktigt att påpeka för ev. kommande kurser att det läggs stor vikt vid att få det organisatoriska att fungera.

- "Dålig planering vid kursstarten gjorde att vi inte fick någon helhetsbild och ingen möjlighet att förbereda oss"
- "Tyvärr var det många övningar som fungerade dåligt organisatoriskt"
- "Det var ofta dålig organisation och dåliga lokaler"
- "Programbyten i sista stund ändringar av platser och tider var jobbigt"
- "Ineffektivt utnyttjande av tid var ibland irriterande i synnerhet när man förlorar arbetsinkomst vid varje sammanträffande. Uppläggnings haltade stundvis förmodligen p.g.a. att kursen var ny för de ansvariga"
- "Föreläsare kom för sent p.g.a. långa resor"
- "De långa resorna var jobbiga"

En annan kategori svar som går att finna i vårt insamlade material är kritik mot hur arbetsgivaren agerat mot de som genomgått utbildningen. Även om det inte är särskilt många deltagare som framfört kritik så är det oroväckande i sig.

- "Den ökade kompetensen har tyvärr inte rönt något gensvar hos ledningen i vårt län. Ingen uppmuntran eller påökt på lönen. Ett ökat miljömedvetande ses snarare som ett hot mot produktionsmålet, virkesproduktionen osv. Kanske borde denna typ av kurser först vända sig till personer i ledningsgrupperna så att de så småningom får bättre förståelse för vad biologisk mångfald och förutsättningen för ett långsiktigt skogsbruk innebär"
- "Det är allvarligt och anmärkningsvärt att inte ledningen i detta län vill ta vara på de kunskaper som jag och mina kollegor skaffat oss på denna utbildning. Det finns anledningen för SKS att närmare studera hur vidareutbildning värdesätts och tas tillvara i länen"
- "Tyvärr följdes inte kursen upp lokalt. Min åsikt är att de från vårt läns sida mest skickade iväg oss för syns skull"
- "Det är viktigt att man känner att det varit något värt att gå kursen i arbetsgivarens ögon"
- "Chefer fungerar som bromsklossar i naturvårdsarbetet"
- "Vår kompetens erkänns ej av nuvarande länsjägmästare, vi betraktas som naturvårds-extremister som dessutom förlorat kompetens inom produktionssidan. Länsjägmästaren försöker snarare stjälpa än ta tillvara vår kompetens. Vi 20-p upplever att vår arbetsgivare snarare ser vår utbildning som en belastning än som en tillgång i vårt arbete"

Något annat som många deltagare påpekat är att utbildningen inte betalat sig i form av högre lön.

- "Min kompetenshöjning och min nya arbetsuppgift som naturvårdsansvarig är betydligt mer krävande och ansvarsfullare än min tidigare roll som planläggare detta märktes aldrig i lönekuvertet dock har jag det roligare nu men man kan ju både ha kul och bli rikare"
- "Höjd kompetens brukar i näringslivet ha en koppling till högre lön, eller?"

FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRING

Bland de förslag som deltagarna föreslagit till förändring inför ev. kommande kurser presenteras här ett urval.

- "Ett bra komplement till denna kurs är utbildning i pedagogik då blir det lättare att omföra sin egen kunskap till en bra information utåt. t.ex. för att möta skogsägare"
- "Anlita de bästa pedagogerna som har tillräcklig kunskap och inte de bästa experterna som inte besitter ett uns pedagogik"
- "Personal från SVS som gått utbildningen borde vara med vid planering av nya kurser"
- "Det är viktigt att någon från SVO med kunskaper om naturvårdsbiologi har inflytande över kursupplägg och som fortlöpande kan diskutera med föreläsare om vad som är väsentligt att ta upp. Det är vi inom SVO som vet vilket kunskapsbehov och vilka arbetsuppgifter vi har"

SLUTOMDÖME AV UTBILDNINGEN

ÄR KUNSKAPERNA TILLRÄCKLIGA NU?

Man kan fråga sig om den utbildningsinsats som genomförts är tillräcklig för kursdeltagarna skall klara att möta de nya direktiv som kommer inom miljö- och naturvårdsområdet? Vi frågade om de för närvarande kände att de hade tillräckliga kunskaper för att kunna fullfölja sitt arbete? 88% uppgav att de just nu helt klart eller i stort sett har tillräckliga kunskaper medan 11% uppgav att de endast delvis har tillräcklig kunskap för att kunna fullfölja sitt arbete

ÄR MAN BEREDD ATT UTBILDA SIG YTTERLIGARE?

Hur villiga är deltagarna vid miljö- och naturvårdsutbildningen att genomföra ytterligare kompetenshöjande utbildning. Vi frågade dem om detta och utgick från att eventuellt fortsatt utbildning skulle genomföras med ett liknande upplägg som den kurs de nyss deltagit i. 89% svarade att de ställde sig positiva till ytterligare studier medan 10% troligen inte eller absolut inte ville delta i någon liknande utbildning. Ställer man detta i relation till de ålderskategorier som ingår i undersökningen så finner man att de flesta som ställt sig mest negativa till fortsatt utbildning är 41 år eller äldre. Bland kursdeltagare under 30 år ställer sig alla positiva till fortsatt vidareutbildning. Beträffande utbildningsbakgrund och viljan att studera mera så förefaller det som om det inte har någon större betydelse vilken grad av utbildning man har i botten. Möjligen kan man se att skogsmästare har en mer positiv inställning till vidare studier i jämförelse med skogstekniker och jägmästare.

Det förefaller alltså som om det är många som vill fortsätta med vidareutbildning i någon form. Någon deltagare föreslår att - *"Man borde ta hjälp av IT och genomföra distansundervisning med detta hjälpmedel och endast genomföra fältstudieträffar i grupp"*. Detta alternativ kanske vore något att ta fasta på när nu IT-utvecklingen går allt snabbare.

Flera andra deltagare påpekar att om bara villkoren för självstudier ändras så att mer utförs på tjänstetid så är de villiga att studera mera.

Slutligen ställde vi en fråga till kursdeltagarna som handlar om kursen i sin helhet utifrån ett nyttoperspektiv, kan du rekommendera motsvarande kurs till en kollega? Hela 99% sade sig helt klart eller i stort sett kunna rekommendera en kollega att gå en motsvarande kurs endast 1% skulle troligtvis ej rekommendera den kurs som genomförts. Det verkar alltså som om man lyckats utforma kursen så att den passar de olika yrkeskategorierna i SVO lika bra. Dock visar denna studie på att distriktspersonalen anser sig utnyttja sina kunskaper i högre grad än kanslipersonal. Förmodligen anser de olika yrkeskategorierna att de har nytta av sina inhämtade kunskaper på olika sätt. Man kanske inte värderar kunskap i termer av förståelse, grundkunskaper o.dyl. lika högt. Man kanske först och främst tänker sig nyttjande av kunskap i direkt praktiska sammanhang som, hur ofta man informerar, diskuterar och ger råd i naturvårdsfrågor. Att det kan vara minst lika värdefullt att ha teoretiska grundkunskaper i naturvårdsfrågor även om man inte direkt använder sig av dessa är kanske lätt att glömma.

SAMMANFATTNING

Behov av en rejäl kompetenshöjning inom naturvårds- och miljöområdet blev tidigt uppmärksammat av SVO. Hösten 1991 startades i Kopparbergs län en "pilotkurs" som blev början på en helt ny form av kompetensutveckling inom organisationen. Regionalt anpassade högskolekurser i "Naturvårdsbiologi med skoglig inriktning" genomfördes därefter på SVO:s uppdrag av olika högskoleinstitutioner runt om i landet. Sammanlagt har åtta kurser hittills slutförts. Ytterligare två pågår. Totalt antal deltagare från SVO blir ung. 200.

Kurserna var upplagda i distanskursliknande form med ett antal regionalt förlagda, koncentrerade föreläsningar, exkursioner och fältövningar med inläsning och projektarbete på hemmaplan däremellan.

Denna, för SVO, nya form av kompetensutveckling utgör en mäktig investering för organisationen och en stor utmaning och arbetsinsats för deltagarna. Satsningen har gett eko utanför SVO och ett drygt 50-tal personer från andra skogliga organisationer har också deltagit.

För att få en god bild av hur denna stora satsning har utfallit har vi i den här presenterade utvärderingen vänt oss till de som varit deltagare. En utvärderande verksamhet kan naturligtvis sätta många olika "föremål" i fokus och rymma många olika metoder och perspektiv.

Vi har här valt att låta alla från SVO som deltagit ge sina "vittnesbörd" om vad man upplevt, vad kursen har betytt, vad man tillägnat sig, vilken nytta man kan se av detta osv. Deltagarna har därmed fått "sätta betyg på sin kurs". Genom en postenkät har vi sökt ge ett forum där deltagarnas upplevelser, erfarenheter och synpunkter kan förmedlas. Deras bild är naturligtvis inte fullständig i den mening att *alla* tänkbara och relevanta frågeställningar belyses. Ett grundantagande som vi gör är emellertid att deltagarnas reaktioner och bedömningar utgör en mycket viktig indikator på resultatet. Det är ju via deltagande medarbetare som organisationen tillförs den eftersökta kompetensen.

Var denna utbildning, sett genom deltagarnas ögon, en lyckad satsning?

Nedan följer ett antal frågor vars svar utgörs av summerande och värderande slutsatser.

Deltog rätt målgrupp? - Svar: Ja, med någon tvekan!

En stor andel (70%) av de som är direkt operativa inom naturvårdsområdet (inventerare) har deltagit. De två pågående kurserna med ett 20-tal deltagare kommer att öka denna andel. Beklagligt är att 18 deltagare redan tvingats lämna SVO. En avgörande fråga om rätt målgrupp har nåtts blir om deltagarna kan beredas fortsatt arbete inom organisationen.

Deltog man under likartade villkor? - Svar: Nej inte helt. Vissa avkrävdes större egeninsats!

För alla deltagare innebar kursen en stor utmaning och en stor arbetsinsats. Mycket av inläsning och projektarbete utgjorde deltagarnas egeninsats. En viktig skillnad fanns mellan en mindre grupp och flertalet deltagare - de förra genomförde kursen med en klart större egeninsats av fritid, vissa deltagare fick genomföra kursen helt på fritid. Detta skapade spänningar och missnöje. (Arbetsgivaren svarade i samtliga fall för kursavgift och i flertalet fall för resor och logi)

Har alla fullföljt studierna? - Svar: Ja, så gott som alla!

En så imponerande andel som 95% av deltagarna har fullföljt. De få som ännu inte är klara har angett att de kommer att slutföra studierna.

Inkräktade studierna på ordinarie arbete? - Svar: Nej, inte för flertalet! (drygt 4 av 5)

Däremot - vilket kan framstå som motstridigt - påpekade flera deltagare att arbetsuppgifterna ändå fanns kvar och krävde att bli gjorda, med tidspress och stress som följd.

Var kursinnehåll och kursform acceptabelt? - Svar: Ja, i stort sett!

Kurslitteratur, praktiska moment och innehåll får godkänt även om förändringar och anpassningar efterlyses. Flera menade också att fältövningarna kunde organiserats bättre.

Fick examinationsformerna "godkänt"? - Svar: Ja, nästan utan undantag!

En blandning av examinationsformer förekom. Gemensam nämnare för i stort sett alla kurser är projektarbete som examination i vissa delkurser. Trots att detta för många var en ny "bekantskap" anser en överväldigande majoritet att projektarbetet var en positiv och lärorik erfarenhet.

Klarade deltagarna självstudierna? - Svar: Ja, men ytterligare stöd och hjälp efterlystes!

Trots att denna typ av studier för många var ny och krävde mycket egenstyrt studiearbete på hemmaplan menar nio av tio att det fungerat bra eller mycket bra. Många ser emellertid gärna att kursledarna ger ytterligare stöd och hjälp med t.ex. litteratursökning och rapportskrivning

Var externa deltagare välkomna? - Svar: Ja, obetingat!

Enbart positiva kommentarer förekom om externa deltagare på kurserna. Kursen berikades och många värdefulla kontakter knöts.

Har deltagande i kursen lett till högre kompetens? - Ja, utan tvekan!

Sett ur deltagarnas perspektiv är det tveklöst så att studierna resulterat i en markant kompetenshöjning inom ett område som anses mycket viktigt.

Får deltagarna utrymme för sin högre kompetens i sitt arbete? Svar: Ja, helt klart för flertalet!

Utbildningens värde, ur individens utgångspunkt, är obestritt av deltagarna. Den för organisationen viktiga frågan om medarbetarnas kompetenshöjning leder till klart positiva verksamhetsresultat är svårare att uttala sig om kategoriskt i denna undersökning. Drygt nio av tio deltagare menar emellertid att de ges utrymme att utöva sin nyförvärvade kompetens i stor eller mycket stor omfattning.

Har deltagarnas "status" förändrats efter kursen? Svar: Ja, enligt 4 av 5

Flertalet, drygt 80%, menar (med tydlig stolthet) att de med sin nya kompetens betraktas av kollegor som en välkommen resurs i naturvårdsfrågor. Några pekar dock på att motsättningar mellan "den gamla produktionslinjen" och naturvårdshänsyn fortfarande kan vara besvärande - det kan med andra ord ibland vara svårt att få respons för naturvårdsfrågorna.

Vad har varit mest positivt med kursen? Svar: Upplevelsen som sådan av denna typ av studier

**Sambandet med arbetsuppgifterna
Fördjupade kunskaper och insikter**

Kursen har helt klart inneburit positiva upplevelser, för de flesta långt över det förväntade. En utmaning utöver det vanliga, en omfattande arbetsinsats, en ny studiemiljö och ett annorlunda sätt att bedriva studier - att ha klarat detta har stärkt självförtroendet och fördjupat naturvårdsintresset

Vad har varit mest negativt med studierna? Svar: Vissa organisatoriska brister på kurserna

**Ojämlika förutsättningar för deltagarna
Visst ifrågasättande från chefer och kollegor**

På den negativa sidan rör omdömena framför allt brister av organisatorisk art som kursarrangörerna inte lyckats bemästra. Det handlar om planeringsmissar, omdisponeringar med kort varsel, tempoförluster etc. I inget fall har bristerna framställts som avgörande.

Däremot ger ett antal deltagare uttryck för en allvarligt menad kritik som rör den egna organisationen. Dels handlar det om upplevda ojämlika förutsättningar för deltagarna. Dels upplever några deltagare ett ifrågasättande av värdet med kursen och den kompetenshöjning den lett till.

**Vilka förändringar föreslås? Svar: Rätta till organisatoriska brister
Komplettera med pedagogik
Större behovsanpassning**

Förutom rent organisatoriska brister och tillrättaläggande av dessa pekas också på behovet av en komplettering med pedagogisk kompetens för att vara bättre rustad i arbetet med att vidareföra naturvårdsfrågorna. Några efterlyser också en större behovsanpassning av kurserna så att de ännu bättre passar för skogsvårdsstyrelsernas krav.

Har 20-poängskurserna i Naturvårdsbiologi varit en framgångsrik satsning på kompetens?

Mot bakgrund av deltagarnas vittnesbörd måste svaret bli ett klart JA.
För att uttömmande svara på frågan skulle behövas ytterligare uppföljningar och analyser.
Det råder emellertid ingen tvekan om att kurserna har satt djupa och positiva spår.
SVO har fått ett antal "nya" medarbetare i den mening att de som deltagit upplever sig ha fått ett engagerande (och även formellt meriterande) kompetenslyft inom ett för verksamheten mycket angeläget område. Därmed kommer de att agera med ett vidgat perspektiv och fördjupade kunskaper och färdigheter - om arbetssituationen tillåter.

Kurserna har indirekt också haft en positiv inverkan. De har hjälpt till att aktualisera kompetensfrågorna och breddat perspektiven på hur man kan tillägna sig en högre kompetens. Våra kontaktytor har också vidgats, dels genom externa deltagare, dels genom samarbetet med ett antal universitets- och högskoleinstitutioner.

Slutligen - satsningen på naturvårdsutbildningar inom SVO har under ett antal år varit starkt prioriterat genom omfattande såväl spets- som breddutbildning. Men ett område kan ju knappast ha högsta prioritet hela tiden. Andra områden måste också lyftas fram. Vad som är av största vikt är uppenbart - att värna om redan uppnådd kompetens, att hålla den vid liv, bygga vidare och integrera. Kompetens måste hela tiden "erövrast".

LITTERATURFÖRTECKNING

Alexandersson/Kroksmark, *Utvärdering och skolutveckling* Lund (1984)

Andersson, *Naturvårdsutbildning* Jönköping (1996)

Franke Wikberg/Lundgren, *Att värdera utbildning 1* Stockholm (1979)

Kirkpatrick Donald, *Evaluation Training Programs* San Francisco (1994)

Skogsstyrelsen, *Riktlinjer för högskolekurser inom "naturvård" för SVO* Jönköping (1993)

Skogsstyrelsen, *Översikt SVO:s "Spetskurser i naturvård"* Jönköping (1995)

BILAGEFÖRTECKNING

Bilaga 1. Enkät till deltagarna

Bilaga 2. PM Högskolekurser inom Naturvård för SVO

NÅGRA FRÅGOR TILL DIG SOM DELTAGIT I 20-POÄNGSKURS I NATURVÅRDSBIOLOGI ELLER MOTSVARANDE

Nedan följer några frågor kring den 20-poängskurs i Naturvårdsbiologi (eller motsvarande) som Du deltagit i. Vi behöver Dina uppriktiga svar för att via Dina erfarenheter och synpunkter bilda oss en välgrundad uppfattning om hur detta nya inslag i vår = SVO:s Kompetensutveckling har utfallit.

Längst upp till höger på nästa sida finns ett nummer. Detta hjälper oss att veta vilken av kurserna Du deltagit i samt från vilka vi erhållit svar. Numret tjänar endast dessa administrativa syften – Dina svar kommer att behandlas strikt anonymt. När arbetet är färdigt sänder vi Dig en sammanfattning.

Vi tackar på förhand.

Bertil Danielsson
Utbildningsansvarig
Skogsstyrelsen

Britta Andersson
Pedagogikstuderande
Högskolan i Jönköping

P.S. Vi hoppas att Du snarast och senast den 29 mars besvarar och returnerar formuläret i bifogat svarskuvert.

A. BAKGRUND

Nr. _____

A.1. Vilken SVS tillhör du? _____

A.2. Kön Man Kvinna

A.3. Ålder (vid kursstart) - 30 31-40 41-50 51-60 61-

A.4. Vilken utbildningsbakgrund har Du? Skogstekniker
 Skogmästare
 Jägmästare
 Biolog
 Annan bakgrund _____

A.5. Har Du någon bakgrund som fältbiolog/ornitolog eller motsvarande? Ja Nej

Kommentar: _____

A.6. Var är Du stationerad? Länskansli Distrikt Annat _____

A.7 a) Hur stor del av Din tjänst ägnade Du åt miljö-/naturvårdsarbete före kursen?
 25 % 50 % 75 % 100 % Annat _____

A.7 b) Hur stor del av Din tjänst ägnar Du nu efter kursen åt miljö- och naturvårdsarbete?
 25 % 50 % 75 % 100 % Annat _____

A.8.a) Fullföljde Du kursen?

Ja

Nej

b) Fullföljde Du kursen inom ordinarie tid?

Ja

Nej

c) Om Du inte fullföljt kursen vad har Du kvar att utföra?

A.9. Har Du erhållit: a) formellt betyg över 20 akademiska poäng

b) intyg över fullföljd kurs

A.10. Hur rekryterades Du till kursen?

beordrades

erbjöds

eget initiativ

Annan anledning

B. VILLKOR FÖR DELTAGANDE

B.1. Deltog Du i de schemalagda delarna av kursen:

a) i tjänsten

b) på fritiden

B.2. Hur stor del av de icke schemalagda delarna av kursen genomförde Du:
(t.ex. projektarbeten på hemmaplan, inläsning m.m.)

a) i tjänsten

(Ange ungefärlig andel i avrundade % t.ex. 25, 50, 75 eller 100 %)

b) på fritiden

Kommentar: _____

B.3. Fick Du ersättning för resor, logi, kurslitteratur m.m. från arbetsgivaren?

Ja

Nej

Delvis

Kommentar: _____

C. KURSINNEHÅLL

C.1. Var det viktigt för Dig att gå kursen med tanke på Dina arbetsuppgifter?

Klart, ja

Ja, i stort sett

Nej, inte särskilt

Klart, nej

Kommentar: _____

C.2. Utnyttjar Du idag i ditt arbete, de kunskaper och färdigheter som Du tillägnade Dig under kursen?

I mycket stor omfattning

I stor omfattning

I liten omfattning

Inte alls

Kommentar: _____

C.3. Anser Du att något som ingick i kursen var överflödigt eller överbetonat?
(Motivera)

C.4. Anser Du att något saknades som borde ingått i kursens innehåll? (Motivera)

C.5. Var kurslitteraturen väl anpassad till kursen?

Ja

Ja i stort sett

Nej. inte särskilt

Nej

Kommentar: _____

C.6. Vilken svårighetsgrad anser Du att det var på kurslitteraturen?

Mycket svårt

Ganska svårt

Ganska lätt

Mycket lätt

Kommentar: _____

C.7. Det projektarbete (eller motsv.) som förekommit mellan schemalagda träffar har för mig fungerat.

Mycket bra

Ganska bra

Ganska dåligt

Mycket dåligt

Projektarbeten el. motsv. har ej förekommit

Kommentar: _____

D. K URSFORM

D.1. Om Du haft möjlighet att själv välja studietakt, vilken hade Du då föredragit?

"Kvartsfart"
under 2 år

"Halvfart"
under 1 år

"Helfart"
1 termin

Annat:
nämligen

D.2. Utgjorde den schemalagda delen av kursen ett tillräckligt stöd i studierna?

Ja

Ja, i stort
sett

Nej, inte
riktigt

Nej

Kommentar: _____

D.3. Var det tillräckligt många praktiska moment i kursen? (t.ex. övningar i fält)

Ja

Ja, i stort
sett

Nej, inte
riktigt

Nej

Kommentar: _____

D.4. Var dessa praktiska moment utformade så att Du har praktisk nytta av dem, när Du i dina kontakter med skogsägarna söker få större gensvar för miljö- och naturvårdsfrågor?

Ja

Ja, i stort
sett

Nej, inte
riktigt

Nej

Har ej några
skogsägarkon-
takter

Kommentar: _____

D.5. Anser Du att det mellan de schemalagda tillfällena gavs möjlighet att i tjänsten utöva (pröva) dina nya kunskaper och färdigheter?

Ja

Ja, i stort
sett

Nej, inte
särskilt

Nej

Kommentar: _____

D.6. Vilka typer av kursaktiviteter förekom på hemmaplan mellan lektionstillfällena? (förutom inläsning)

Projektarbeten

Gruppuppgifter

Tillämpningsuppgifter för redovisning vid kommande lektionstillfälle

Annat: _____

D.7.a) Mellan lektionstillfällena förväntades Du studera på egen hand. Hur klarade Du dessa självstudier?

Mycket bra

Ganska bra

Ganska dåligt

Mycket dåligt

b) Om Du anser att självstudierna inte gick så bra vad tror Du detta berott på? (markera det/de alternativ som passar dig)

Jag fick dålig ledning inför självstudierna

Jag är studieovan

Jag har för dålig studieteknik

Mitt ordinarie arbete tog för mycket tid

Jag hade ingen ostörd plats att studera på

Jag tyckte att litteraturen var för svår

Jag "körde fast" och ingen kunde hjälpa mig

Annan anledning _____

D.8. a) Fanns det deltagare på kursen som inte tillhörde SVS?

Ja

Nej

b) Om ja, var detta bra eller dåligt för kursen?

Mycket bra

Ganska bra

Ganska dåligt

Mycket
dåligt

Kommentar: _____

E. TENTAMENSFORMER

E.1. Vilka tentamensformer ingick i den kurs där Du deltog?

Skriftliga

Enskilda

Tentamen i fält

Muntliga

Gruppvis

Annan redovisning av kunskapsställande t.ex.

Kommentar: _____

E.2. Anser Du att det var väl valda tentamensformer?

Ja

Ja, i stort sett

Nej,
inte särskilt

Nej

Kommentar: _____

F. UTBYTE AV KURSEN

F.1. Anser Du att Du tillägnat Dig klart nödvändiga kunskaper för Ditt arbete?

Ja

Nej

Delvis

Kommentar: _____

F.2. Anser Du att Du har möjlighet att tillämpa Dina nya kunskaper i arbetet?

Ja

Nej

Delvis

Kommentar: _____

F.3. Anser Du att Du för när varande har tillräckliga kunskaper och färdigheter inom miljö- och naturvårdsområdet för att fullfölja Ditt arbete?

Ja

Ja, i stort sett

Nej, endast delvis

Nej

F.4. Tycker Du att Du känner Dig säkrare i Ditt arbete med naturvård efter att ha genomgått kursen?

Ja

Ja, i stort sett

Nej, endast delvis

Nej

F.5. Betraktar Dina kollegor Dig nu, efter kursen, som en kompetent resurs inom naturvård?

Ja

Ja, i stort sett

Nej, endast delvis

Nej

Kan ej bedöma

Kommentar: _____

F.6. Utnyttjar Dina kollegor Dig som en specialist i naturvårdsfrågor?

Ja

Ja, i stort sett

Nej, endast delvis

Nej

Kommentar: _____

F.7. Har Du lämplig organisatorisk placering som ger utrymme för Din nya kompetens?

Ja

Ja, i stort sett

Nej, endast delvis

Nej

Kommentar: _____

F.8. Vilket var det viktigaste utbytet av kursen för Dig?

F.9. Vad var det bästa med kursen? (motivera)

F.10. Vad var det sämsta med kursen? (motivera)

F.11. För att förbättra kursen skulle jag vilja föreslå följande förändring:

G. SLUTOMDÖME

G.1 Kan Du rekommendera motsvarande kurs till en kollega?

Klart ja

Ja, i stort sett

Nej troligtvis
inte

Klart nej

G.2. Skulle Du själv kunna tänka Dig att gå ytterligare kurser med motsvarande upplägning?

Klart ja

Ja, i stort sett

Nej troligtvis
inte

Klart nej

Kommentar: _____

G.3. Anser Du att Du efter genomgången kurs *med eftertryck* kan hävda att Du har höjt Din kompetens inom ett viktigt område, nämligen naturvård?

Klart ja

Ja, i stort sett

Nej troligtvis
inte

Klart nej

Kommentar: _____

G.4. Kunde Du delta i kursen utan några besvärande störningar för Ditt vanliga arbete?

Ja, inga
störningar

Ja, i stort sett
inga störningar

Nej, besvärande
störningar förekom

Kommentar: _____

Behov av en rejäl kompetenshöjning inom naturvårds- och miljöområdet blev tidigt uppmärksammat av SVO. Hösten 1991 startades i Kopparbergs län en "pilotkurs" som blev början på en helt ny form av kompetensutveckling inom organisationen. Regionalt anpassade högskolekurser i "Naturvårdsbiologi med skoglig inriktning" genomfördes därefter på SVO:s uppdrag av olika högskoleinstitutioner runt om i landet. Sammanlagt har åtta kurser hittills slutförts. Ytterligare två pågår.